

ме или не - не изважда Каравеловото дело извън контекста на националната идея. И най-убедените привърженици на неговото просветителство не биха могли да зачеркнат периода на списание "Знание" от списъка на действията, подчинени на интересите на нацията. Впрочем и групата, която го отстранява от революционната организация, е принудена да прибегне до вече твърде популярното му име, за да се опита да убеди част от революционните дейци да се присъединят към планираното за септември 1875 г. въстание. Но да прибавим към най-общото изброяване и последните факти от Каравеловата биография - набирането на доброволци и участието като военен кореспондент в Сръбско-турската война, пренебрегваният принос за формирането на Българското опълчение, участието в създаването на комитета "Единство" в Търново, бързото пренасяне на печатницата в Търново, възобновяването на сп. "Знание", опитът за издаване на политически вестник "Начало", включително първата следосвобожденска публикация на стиховете на Ботев и Стамболов и твърде популярните по това време стихове на автора на "Шуми Марица" Никола Живков. И накрая да не забравяме, че макар и след смъртта му, в Каравеловата печатница е отпечатана и първата ни конституция - Търновската.

Но Каравеловото присъствие в националнообразуващия процес не свършва с Освобождението, още по-малко с физическата му смърт. Въпреки че личността му е обект на злостни междупартийни борби на първите следосвобожденски политически партии - консерватори и либерали, въпреки че противоречивите идеологически употреби на творчеството и политическото му поведение не секват и до днес, въпреки че името му често е забравяно и пренебрегвано, българската нация, българското национално самосъзнание са формирани и продължават да се формират от и чрез Любен Каравелов. Факт е, че принципите, на които е изграден книжовният език в свободна България, следват от най-близо неговите езикови възгледи. Факт е, че първото издание на събрани съчинения на български писател, чрез което се възпитава цяло литературно поколение е на неговите трудове. Факт е, че нему Захари Стоянов посвещава станалите днес класически за националната митология "Записки по българските въстания". Факт е, че продължаваме да вярваме като него в славянския произход на Кирил и Методий. Факт е дори това, че трудно изкореняваме оправданите някога, но остарели днес стереотипи за нецивилизования турчин и коварния грък. Факт е, че децата продължават да изучават Каравеловите повести, които никога не са напускали училищните христоматии. Факт е, че "Хубава си моя горо" продължава да се пее, макар често и да не се знае името на автора ѝ. Всъщност какво по-голямо признание за Каравелов от това стиховете му бъдат близки и нужни след 130 - 140 години и да се приемат за народни песни, а книгите му да продължават да излизат в "Библиотека на ученика"? Дали той би си пожелал нещо повече?